

Elżbieta NIEZBECKA

Przewłaszczenie na zabezpieczenie w stosunkach bankowych

Transfer of Ownership as Security for Debit in Banking

1. W gospodarce rynkowej kredyt bankowy nabiera szczególnego znaczenia jako jeden z czynników stymulujących rozwój gospodarczy, stanowiąc ważny element jego wzrostu. Tym samym działalność banków staje się jednym z filarów gospodarki.

W Polsce po 1989 r. głębokiej i zasadniczej przemianie uległo funkcjonowanie bankowości. Szybki rozwój sektora bankowego rodzi wiele nadziei, ale także i niebezpieczeństw. Jego sprawne działanie w dużej mierze uzależnione jest — między innymi — od istniejącego stanu prawnego, tj. stworzenia określonych ram prawnych funkcjonowania danego systemu, przyjęcia określonych rozwiązań oraz stworzenia konkretnych instytucji prawnych pozwalających na skuteczną i w miarę szybką realizację praw i obowiązków stron stosunków bankowych. Podstawowym aktem normatywnym, odnoszącym się do tych stosunków, jest w prawie polskim ustawa z dnia 31 stycznia 1989 roku, prawo bankowe (tj. Dz.U. z 1992 r., Nr 71, poz. 359 z późn. zmianami) oraz kodeks cywilny. Obok tych dwóch ustaw obowiązuje także cały szereg ustaw szczególnych, rzutujących na działalność banków w mniejszym lub większym zakresie.

Umowa kredytowa jest umową cywilnoprawną, rodzącą określone prawa i obowiązki dla każdej ze stron umowy. Jednym z jej elementów może być sposób zabezpieczenia zwrotu należności banku na wypadek niewykonania zobowiązania przez dłużnika. Właściwe zabezpieczenie ma duże znaczenie praktyczne i od jego skuteczności często zależy realizacja uprawnień, przysługujących wierzycielowi z tytułu danego zobowiązania. Każdy bowiem stosunek zobowiązaniowy pociąga za sobą pewne ryzyko, a zabezpieczenie może stopień tego ryzyka zmniejszyć, nie jest jednak w stanie wyeliminować go całkowicie. Stąd też w praktyce bankowej istnieje

tendencja do łączenia różnych form prawnego zabezpieczenia wierzytelności, o różnym charakterze i intensywności.

W prawie cywilnym zabezpieczenia dzielą się na osobowe i rzeczowe.¹ Zabezpieczenia rzeczowe, jako dające wierzycielowi określone uprawnienia w stosunku do przedmiotu zabezpieczenia, uważane są w praktyce za bardziej skuteczne, stąd też zrozumiacie wydaje się dążenie do ich zastosowania w większości umów kredytowych. Obok zastawu i hipoteki, jako podstawowych form zabezpieczeń rzeczowych, coraz większego znaczenia nabiera instytucja przewłaszczenia na zabezpieczenie.

2. Przewłaszczenie na zabezpieczenie jest to umowa przenosząca prawo własności rzeczy w celu zabezpieczenia wykonania zobowiązania pieniężnego. W umowie tej zbywca rzeczy (przewłaszczający) będący dłużnikiem z tytułu określonego zobowiązania, przenosi prawo własności rzeczy na nabywcę (wierzyciela danego zobowiązania), przy czym nabywca zobowiązuje się względem zbywcy do korzystania z przysługującego mu prawa własności jedynie w granicach określonych w umowie oraz do przeniesienia prawa własności rzeczy z powrotem na zbywcę z chwilą zaspokojenia długu w całości.²

Umowa przewłaszczenia na zabezpieczenie jest czynnością prawną o charakterze powierniczym, której istota polega na tym, że dana czynność wykorzystywana jest w innym celu, aniżeli wynika to z treści tej czynności.³ Cele zaś przeniesienia prawa własności i zabezpieczenia zwrotu długu pieniężnego różnią się między sobą w sposób zasadniczy. Wierzyciel stając się właścicielem przewłaszczonej rzeczy jednocześnie zobowiązuje się wobec dłużnika do niekorzystania z nabytego prawa, o ile dłużnik wykona należycie swoje obowiązki wynikające z określonego stosunku zobowiązaniowego.

Umowa przewłaszczenia jest bardzo ściśle powiązana ze stosunkiem zobowiązaniowym, łączącym strony⁴, np. umową kredytową. Po pierwsze, nieważność zobowiązania powoduje także nieważność przewłaszczenia, gdyż przyczyną prawną przysporzenia własności będącego następstwem

¹ Por. S. Rudnicki: *Zabezpieczenia majątkowe wierzytelności pieniężnych* (w tym kredytów bankowych), Zielona Góra 1993, s. 7 i n.

² Por. bliżej M. Strus: *Dwa sposoby powierniczego zabezpieczenia kredytu*, „Palestra” 1992, nr 11—12, s. 34 oraz A. Szpunar: *O powierniczych czynnościach prawnych*, „Acta Un. Lodziensis”, 1993, „Folia Iuridica”, 57, s. 8—9.

³ Por. A. Wolter: *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej (zaktualizowane przez J. Ignatowicza)*, W-wa 1986, s. 315.

⁴ Por. J. Skąpski: *Przewłaszczenie na zabezpieczenie*, „Studia Cywilistyczne” 1963, t. XIII—XIV, s. 315; A. Szpunar: *O powierniczych czynnościach prawnych*, s. 10 stwierdza jednak, że przewłaszczenie nie ma charakteru akcesoryjnego w stosunku do wierzytelności.

przewłaszczenia jest zabezpieczenie wierzycielowi jego należności (*causa cavendi*). Po drugie, przeniesienie prawa własności nie daje nabywcy z reguły prawa do korzystania z rzeczy i rozporządzania nią, o ile zbywca wykonuje w sposób należyty swoje obowiązki dłużnika. Po trzecie, wierzyciel może zrealizować zabezpieczenie dopiero w razie naruszenia zobowiązania przez dłużnika. Po czwarte, w wypadku wykonania zobowiązania powstaje obowiązek przeniesienia własności rzeczy przewłaszczonej z wierzyciela na dłużnika. Nie sposób więc oddzielić umowy przewłaszczenia od podstawowego stosunku prawnego łączącego strony, jakim jest umowa kredytowa.

3. Instytucja przewłaszczenia na zabezpieczenie nie jest jednak uregulowana w obowiązujących przepisach prawa cywilnego. Jednakże dopuszczalność ustanowienia takiego zabezpieczenia nie może być podważona w świetle przepisów kodeksu cywilnego. Prawo własności bowiem może stanowić zabezpieczenie wykonania zobowiązania pieniężnego⁵, a umowa przewłaszczenia nie jest też sprzeczna z ustawą, ani nie prowadzi do jej obejścia (art. 58 k.c.)⁶. Ponadto nie wykazuje cech umowy pozornej i tym samym nie może być uznana za nieważną na podstawie art. 83 k.c.⁷

Dopuszczalność przeniesienia prawa własności na zabezpieczenie zobowiązania przyjmuje także orzecznictwo sądowe. Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 10 maja 1948 r., C. Prez. 18/48⁸ stwierdził, że „zabezpieczenie wierzytelności przez przeniesienie na wierzyciela własności rzeczy ruchomej z równoczesnym ustanowieniem zobowiązania wierzyciela do korzystania z prawa własności tylko w granicach umowy stron jest dopuszczalne”. Natomiast w wyroku z dnia 19 listopada 1992 r., II CRN 87/92⁹ Sąd Najwyższy uznał, że „zabezpieczenie może nastąpić na podstawie samej umowy o przewłaszczenie (art. 155 k.c.). Na podstawie takiej umowy dłużnik-zbywca może zatrzymać przewłaszczoną rzecz, oznaczoną co do tożsamości, w swoim posiadaniu — w charakterze uzgodnionym z wierzycielem”.

4. Umowa przewłaszczenia na zabezpieczenie należy w prawie cywilnym do kategorii umów nienazwanych jako pozbawiona ustawowej regulacji. Stąd też mogą pojawić się trudności w określeniu, jakie przepisy

⁵ Przykładem może być umowa sprzedaży z zastrzeżeniem prawa własności rzeczy aż do uiszczenia ceny uregulowana w art. 589—591 k.c.

⁶ Nie sposób uznać faktu zawarcia umowy przewłaszczenia za obejście przepisów o zastawie, są to bowiem dwie formy zabezpieczenia o różnym charakterze, intensywności i skutkach prawnych. Bliżej por. J. Skąpski: *op. cit.*, s. 312.

⁷ Tak S. Grzybowski: *System prawa cywilnego, t. I, Część ogólna*, W-wa 1974, s. 575; J. Skąpski: *op. cit.*, s. 313.

⁸ OSN 1948, poz. 58.

⁹ PUG 1993, nr 3, s. 22.

będą miały do niej zastosowanie w drodze analogii. Wydaje się, że do umów przewłaszczenia należy stosować — przede wszystkim — przepisy regulujące problematykę czynności prawnych (art. 56 i n. k.c.), przeniesienie własności (art. 155 i n. k.c.) oraz przepisy księgi trzeciej kodeksu cywilnego o zobowiązaniach — część ogólna (art. 353—534 k.c.). W praktyce można uniknąć wielu kwestii spornych regulując szczegółowo prawa i obowiązki stron w treści samej umowy, w tym też odnoszące się do formy i sposobu korzystania z rzeczy przez zbywcę oraz określające warunki wykonania przez wierzyciela uprawnień wynikających z ustanowionego zabezpieczenia. Z uwagi na te okoliczności umowa przewłaszczenia na zabezpieczenie powinna być sporządzona na piśmie, w celach dowodowych.

5. Umowa przewłaszczenia może mieć charakter warunkowy lub bezwarunkowy.¹⁰ W umowie bezwarunkowej własność rzeczy przechodzi na wierzyciela, przy czym zobowiązuje się on jednocześnie do przeniesienia własności rzeczy z powrotem na dłużnika po wykonaniu przez niego zobowiązania (spłacie kredytu). W momencie wykonania zobowiązanie wygasa i po stronie dłużnika powstaje roszczenie o przeniesienie własności przewłaszczonej rzeczy.

Bezwarunkowa umowa przewłaszczenia rodzi konieczność zawierania dwóch odrębnych umów, umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie spłaty kredytu, a w razie jego spłaty drugiej umowy przenoszącej własność rzeczy na dłużnika.

Drugim rodzajem umowy przewłaszczenia jest umowa warunkowa. Przewłaszczenie na zabezpieczenie następuje pod warunkiem, że jeżeli dłużnik wykona zobowiązanie w terminie (spłaci kredyt w całości) to przeniesienie własności straci moc i własność rzeczy przejdzie z powrotem na dłużnika na podstawie samej umowy przewłaszczenia. Warunek dodany do umowy ma charakter warunku rozwiązującego (art. 89 i n. k.c.). Ziszczenie się warunku powoduje automatyczne przeniesienie własności na dłużnika, bez potrzeby zawierania dodatkowej umowy. Na żądanie dłużnika wierzyciel (bank) ma obowiązek wydać mu albo zawartą umowę przewłaszczenia na zabezpieczenie, albo uczynić na niej adnotację o wykonaniu zobowiązania oraz wystawić zaświadczenie, że dług został spłacony i tym samym wszelkie roszczenia z nim związane wygasły (art. 462 k.c.).

6. Przedmiotem przewłaszczenia na zabezpieczenie może być prawo własności rzeczy ruchomych oznaczonych co do tożsamości lub tylko co do gatunku¹¹, które to prawo ze swej istoty jest prawem zbywalnym i może być obciążane.

¹⁰ Por. J. Skąpski: *op. cit.*, s. 320—321, A. Szpunar: *op. cit.*, s. 9.

¹¹ Por. J. Skąpski: *op. cit.*, s. 317 i n. oraz A. Szpunar: *op. cit.*, s. 1.

Z przewłaszczeniem rzeczy ruchomych może się jednak łączyć kwestia dowodowa związana z wykazaniem, komu przysługuje prawo własności takiej rzeczy. Rzeczy ruchome bowiem są stosunkowo łatwo zbywalne, obrót nimi może być szybki, gdyż prawo cywilne nie wprowadza w tym zakresie ograniczeń. Do wyjątków natomiast należy prowadzenie rejestrów, w których ujawniane są prawa do rzeczy ruchomych, jak to ma miejsce np. w przypadku pojazdów mechanicznych. Tak samo do wyjątków należy posiadanie dokumentów wskazujących sposób i źródło nabywania ruchomości. Z zasady więc mogą istnieć trudności w udowodnieniu prawa własności rzeczy ruchomej. Problem ten jednak pośrednio rozstrzyga art. 341 k.c., wprowadzając domniemanie zgodności posiadania ze stanem prawnym. Domniemanie to przemawia zawsze na korzyść osoby będącej posiadaczem rzeczy ruchomej, tzn. fakt posiadania rzeczy ruchomej przez daną osobę stanowi podstawę do przyjęcia, że jest ona właścicielem tej rzeczy.

7. Przeniesienie prawa własności rzeczy ruchomych oznaczonych co do tożsamości na zabezpieczenie wierzytelności bankowych następuje na mocy samej umowy stron (art. 155 i n. k.c.). Z zasady też jednocześnie z przeniesieniem prawa następuje przeniesienie na nabywcę posiadania samoistnego tej rzeczy, w drodze art. 349 k.c., zgodnie z którym „przeniesienie posiadania samoistnego może nastąpić także w ten sposób, że dotychczasowy posiadacz samoistny zachowa rzecz w swoim władaniu jako posiadacz zależny albo jako dzierżyciel na podstawie stosunku prawnego, który strony jednocześnie ustalą”. Zawierając umowę przewłaszczenia na zabezpieczenie, zbywca rzeczy może ją zatrzymać w swoim władaniu, jako posiadacz zależny, na podstawie stosunku prawnego określonego w umowie przewłaszczenia, np. przechowania, użyczenia, itp.

Pozostawienie rzeczy w posiadaniu przewłaszczającego (zbywcy) rodzi problem ochrony interesów wierzyciela jako właściciela rzeczy. Problem ten może zostać różnie rozwiązany, w zależności od przedmiotu przewłaszczenia. W wypadku przewłaszczenia na zabezpieczenie rzeczy ruchomych, oznaczonych co do tożsamości, np. pojazdów mechanicznych, maszyn, urządzeń, dzieł sztuki, biżuterii, wartościowych przedmiotów, itp., możliwe są różne sposoby zapobiegania naruszenia interesów wierzycieli. Jeżeli istnieje ewidencja przedmiotów, jak to ma miejsce, np. przy rejestracji pojazdów mechanicznych, konieczne jest ujawnienie we właściwym rejestrze faktu zawarcia umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie i wpisanie wierzyciela jako właściciela przedmiotu przewłaszczenia. Niektóre przedmioty, takie jak biżuteria, dzieła sztuki, mogą być złożone w depozycie sądowym lub bankowym, ewentualnie u osoby trzeciej, np. w muzeum. Innym wreszcie sposobem może być trwałe oznaczenie przedmiotu

przewłaszczenia, np. maszyny, tak, by osoba właściciela mogła być w sposób niewątpliwy zidentyfikowana.

Obok trwałego i widocznego ujawnienia prawa do przedmiotu przewłaszczenia, jeżeli przedmiot taki jest już ubezpieczony lub może być ubezpieczony, przewłaszczenie powinno być połączone z cesją praw z umowy ubezpieczenia na nabywcę rzeczy i odpowiednia polisa ubezpieczeniowa powinna zostać złożona u wierzyciela.

8. Nieco odmiennie kształtuje się sytuacja w wypadku przewłaszczenia na zabezpieczenie rzeczy ruchomych, oznaczonych tylko co do gatunku, np. surowców, półfabrykatów, wyrobów gotowych, zapasów materiałów, itp.¹² Kodeks cywilny wymaga bowiem do przeniesienia własności takich rzeczy — obok zawarcia stosownej umowy — także przeniesienie posiadania przedmiotu przewłaszczenia (art. 155 § 2 k.c.). Sposoby przeniesienia posiadania określa art. 348 oraz 350—351 k.c. Najczęściej przeniesienie posiadania nastąpi przez wydanie rzeczy nabywcy (art. 348 k.c.). Jeżeli rzecz znajduje się w posiadaniu zależnym lub dzierżeniu osoby trzeciej przeniesienie posiadania następuje przez umowę i zawiadomienie osoby trzeciej (art. 350 k.c.). W wypadku zaś, gdy nabywca jest posiadaczem zależnym lub dzierżycielem przedmiotu przewłaszczenia posiadanie samoistne zostaje na niego przeniesione z chwilą zawarcia umowy (art. 351 k.c.).

W każdym więc wypadku przeniesienie własności rzeczy ruchomych oznaczonych co do gatunku następuje dopiero w momencie przejścia na wierzyciela posiadania tych rzeczy. Sama umowa bowiem z zasady prawa własności jeszcze nie przenosi. Stąd też przewłaszczenie na zabezpieczenie rzeczy ruchomych oznaczonych co do gatunku może być w pewnych sytuacjach trudne do przeprowadzenia. Nabywa się prawo do rzeczy zindywidualizowanych, wyodrębnionych z masy rzeczy danego gatunku i objętych w posiadanie przez nabywcę. W razie więc przewłaszczenia na zabezpieczenie towarów, surowców, materiałów, itp. konieczne jest faktyczne wyodrębnienie określonej ilości rzeczy danego gatunku, np. zamknięcie ich w odrębnym pomieszczeniu, oznakowanie, złożenie w składzie, magazynie, u osoby trzeciej na przechowanie, itp. W momencie indywidualizacji rzeczy oznaczone co do gatunku stają się rzeczami oznaczonymi indywidualnie (co do tożsamości) i mogą być objęte w posiadanie przez nabywcę rzeczy. Objęcie ich w posiadanie samoistne przez wierzyciela nie zamyka jeszcze problemu przewłaszczenia, którego celem z reguły jest pozostawienie dłużnikowi możliwości korzystania z przedmiotu przewłaszczenia, a także czasem i rozporządzania nim. Tak więc w umowie przewła-

¹² Cp. *cit.*

szczenia strony powinny ściśle określić, w jakim charakterze i na jakich zasadach zbywca zatrzyma przewłaszczone rzeczy w swoim władaniu. Nie mniej ważne jest też ustalenie sposobu kontrolowania przez nabywcę stanu przedmiotu przewłaszczenia. Dla zachowania tego przedmiotu w należyтым stanie sprawowanie kontroli przez wierzyciela może mieć podstawowe znaczenie. Nie w każdym jednak wypadku będzie możliwe zabezpieczenie przewłaszczonych rzeczy w odrębnym pomieszczeniu lub magazynie albo u osoby trzeciej oraz ściśle kontrolowanie sposobu przechowywania czy korzystania z nich przez zbywcę.

Najbardziej skomplikowane problemy mogą występować przy przewłaszczeniu na zabezpieczenie zbiorów rzeczy ze zmiennym składem, np. surowców do produkcji, półfabrykatów przeznaczonych do dalszego przetworzenia, wyrobów gotowych przeznaczonych do obrotu, itp. czyli wszystkich towarów masowych znajdujących się w fazie pomiędzy produkcją a sprzedażą.¹³ Cechą charakterystyczną jest tu bowiem następowanie w miarę szybkich zmian w stanie przewłaszczonych towarów. W miejsce jednych rzeczy wprowadzane są następne, a w razie zbycia towarów ich własność przechodzi na inne osoby. Z mocy jednak umowy stron wierzyciel staje się właścicielem towarów wprowadzonych w miejsce zbytych. Szybkość procesu produkcji czy obrotu rzeczami w znacznej mierze rzuca na stan przedmiotu przewłaszczenia. Dlatego też duże znaczenie może mieć określenie w umowie w miarę dokładnych i ścisłych zasad obrotu przewłaszczonymi rzeczami, wprowadzania na ich miejsce innych oraz sposobu sprawowania przez wierzyciela kontroli nad stanem przedmiotu zabezpieczenia, np. określenie sposobu ewidencjonowania, sporządzania wykazów, kontrolowania stanów magazynów, zbywania rzeczy w ściśle określonej formie lub w określonej drodze, itp.

9. Tak jak przewłaszczenie na zabezpieczenie rzeczy ruchomych nie może być poddawane w wątpliwość w aktualnie obowiązującym stanie prawnym, tak przewłaszczenie na zabezpieczenie wykonania zobowiązania pieniężnego nieruchomości jest na gruncie kodeksu cywilnego sporne. Nie ulega jednak wątpliwości, że taka forma zabezpieczenia spłaty kredytu byłaby dla kredytodawcy znacznie pewniejsza i korzystniejsza niż hipoteka, z uwagi na instytucję hipoteki ustawowej¹⁴ i przywileje egzekucyjne¹⁵.

¹³ Bliżej J. Skąpski: *op. cit.*, s. 319; A. Szpunar, *op. cit.*, s. 12 i M. Strus: *op. cit.*, s. 35—36.

¹⁴ Hipoteka ustawowa powstaje z mocy samego prawa i istnieje bez względu na wpis w księdze wieczystej wyprzedzając wszystkie inne hipoteki.

¹⁵ Przywileje egzekucyjne określa art. 1025 k.p.c. ustalając kolejność zaspokojenia wierzycielności. Wierzycielności bankowe znajdują się dopiero na piątym miejscu.

W literaturze prawa cywilnego poglądy odnośnie przewłaszczenia nieruchomości na zabezpieczenie są rozbieżne.¹⁶ Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 24 kwietnia 1964 r., II CR 178/64¹⁷ uznał za niedopuszczalne przewłaszczenie nieruchomości na zabezpieczenie wierzytelności stwierdzając, że taka umowa byłaby umową o przeniesienie własności nieruchomości, zawartą z zastrzeżeniem warunku, a więc umową nieważną na mocy art. 157 § 1 k.c., zakazującym warunkowego lub terminowego przeniesienia prawa własności nieruchomości. Wydaje się jednak dopuszczalne ukształtowanie umowy przewłaszczenia nieruchomości jako umowy bezwarunkowej, powodującej przejście prawa własności na wierzyciela. Natomiast na mocy art. 155 § 2 k.c. strony mogą zawrzeć drugą umowę zobowiązującą do przeniesienia własności nieruchomości na zbywcę po ziszczeniu się określonych warunków. W tym stanie rzeczy wierzyciel stawałby się właścicielem nieruchomości (bezwarunkowym), ale istniałoby jednocześnie po jego stronie zobowiązanie do przeniesienia prawa własności na zbywcę, w razie ziszczenia się określonego warunku, np. spłaty kredytu w całości. Zagadnienie to jest jednak sporne na gruncie obowiązujących przepisów.

10. Nie wydaje się natomiast możliwe przeniesienie w drodze przewłaszczenia innych praw, aniżeli prawo własności rzeczy. Sama nazwa przewłaszczenia na zabezpieczenia tradycyjnie jest już związana z przeniesieniem prawa własności rzeczy. Przeniesienie zaś innych praw, np. wierzytelności na zabezpieczenie wykonania zobowiązania, może mieć miejsce, ale tylko w formie dla przeniesienia danego prawa właściwej, np. cesji wierzytelności.

11. Przewłaszczenie na zabezpieczenie może być atrakcyjną formą zabezpieczenia wykonania zobowiązania pieniężnego dla obu stron umowy kredytowej. Bank będąc właścicielem rzeczy może stosunkowo łatwo i szybko zaspokoić swoje należności wobec dłużnika, bez potrzeby wszczęcia postępowania egzekucyjnego, często długotrwałego i kosztownego. W razie natomiast wszczęcia egzekucji wobec dłużnika banku przez innego wierzyciela, przewłaszczony przedmiot nie podlega egzekucji, jako nie stanowiący własności dłużnika tylko osoby trzeciej (kredytodawcy). Zabezpiecza to dodatkowo interesy banku przez cały czas obowiązywania umowy kredytowej.

Problem natomiast może powstać, gdy przewłaszczony przedmiot jest obciążony prawem osoby trzeciej w momencie zawierania umowy prze-

¹⁶ Por. A. Szpunar: *op. cit.*, s. 13; J. Skąpski: *op. cit.*, s. 321 i n.; M. Strus: *op. cit.*, s. 36—39 oraz J. St. Piątowski: *System prawa cywilnego*, t. II, *Prawo własności i inne prawa rzeczowe* (pod red. J. Ignatowicza), W-wa 1977, s. 234—235.

¹⁷ OSPiKA 1965, poz. 229 z glosą A. Ohanowicza.

właszczenia, np. ustawowym prawem zastawu, powstającym na mocy przepisów prawa cywilnego¹⁸, a rzecz przewłaszczona nie została nabywcy wydana w wykonaniu umowy przewłaszczenia. Jeżeli bowiem po zawarciu umowy przewłaszczenia nabywca objął przewłaszczone rzeczy w posiadanie (zostały mu one wydane), to w świetle art. 170 k.c. prawa osób trzecich obciążające rzecz ruchomą w chwili przeniesienia prawa własności tej rzeczy wygasają, o ile nabywca był w dobrej wierze. Skoro prawa osób trzecich wygasną, to nie będą mogły zostać zaspokojone z przedmiotu przewłaszczenia.

Omawiany problem komplikuje się jednak przy przewłaszczeniu na zabezpieczenie rzeczy oznaczonych co do tożsamości, gdyż do przejścia prawa własności nie jest niezbędne wydanie rzeczy. Bank stanie się właścicielem rzeczy na mocy samej umowy, ale prawa osób trzecich obciążające przedmiot przewłaszczenia nie wygasną, gdy nie miało miejsce wydanie rzeczy. Tym samym osoba uprawniona z tytułu takich praw może zaspokoić swoje roszczenia z przewłaszczonej rzeczy w stosunku do banku będącego właścicielem tej rzeczy.

12. Przewłaszczenie na zabezpieczenie może stanowić dość skuteczną formę zabezpieczenia należności bankowych z tytułu udzielonych kredytów. Z instytucją tą wiąże się jednak szereg skomplikowanych problemów prawnych, nie zawsze łatwych i możliwych do jednoznacznego rozstrzygnięcia, a komplikacje pogłębia nadto brak ustawowej regulacji umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie w obowiązujących przepisach. Biorąc pod uwagę znaczenie działalności kredytowej prowadzonej przez banki i związane z tym znaczenie wszelkich form zabezpieczenia wiarygodności pieniężnych, wydaje się, że w chwili obecnej istnieje pilna potrzeba podjęcia określonych prac nad rozszerzeniem form zabezpieczenia oraz wzmocnienia ich skuteczności, w tym też wprowadzenia przewłaszczenia na zabezpieczenie do kodeksu cywilnego, ale jest to jedynie postulat *de lege ferenda*.

S U M M A R Y

In the market economy banks play a crucial role as the fulcrum stimulating economic growth. Credit operations are thus of fundamental importance.

In a bank credit contract, one of the essential elements, from the standpoint of risk assessment arising out of obligational relationship, constitutes the mode of securing the repayment of indebtedness owed to the bank in case the debtor

¹⁸ Chodzi przede wszystkim o ustawowe prawo zastawu, powstające na rzecz Skarbu Państwa na mocy ustawy o zobowiązaniach podatkowych, ustawowe prawo zastawu, przysługujące wdzierzawiającemu lub wynajmującemu na zabezpieczenie roszczeń o czynsz, itp.

fails to discharge consideration. Of highly practical importance are all forms of property security of debts that give the creditor definite rights to property (object of security). Typical property securities include real estate mortgage, lien and transfer of ownership as a security for debt.

Transfer of ownership as a security for debt is a contract that transfers the right of ownership to secure discharge of a monetary consideration. Under that contract the alienator (transferer) as a debtor in virtue of a specific obligation transfers the right of ownership upon the transferee (creditor of the obligation), the transferee obliging himself to the alienator to exercise his right of ownership solely within contractual limits and to transfer the right of ownership back to the alienator when the debt has been paid in full. As a rule, the alienator of property retains the transferred property in his holding under the agreed legal relation of keeping, lending etc.

The contract of transfer of ownership as a security for debt, obviously admissible under the existing law, is not, however, regulated in the provisions in force. That is why its inclusion in the Civil Code is a postulate *de lege ferenda*.